

szerben elfoglalt helyének kényszerű csökkenésével egyidőben fokozódik.

A társadalmi és gazdasági változásokra, a külvilág hatásaira csak egy megfelelő szellemi színvonalon álló, egyértelmű világnézettel rendelkező, a tényleges emberi értékrendet jól ismerő és a gyakorlatban is helyesen alkalmazó társadalom képes. Mindaddig, amíg nem válunk ilyen társadalommá, a bűnözés számottevő csökkenésére, sőt növekedésének mérséklődésére nem számíthatunk.

Dr. Vabrik László (a Legfőbb Ügyészség Gyermek- és Ifjúságvédelmi Osztályának vezetője)

A gyermekkorúak és az állami gondozottak bűnözéséről

I.

A/ A gyermekbűnözés alakulása és főbb jellemzői

A büntetőjogilag felelősségre nem vonható gyermekkorú bűnelkövetők számának alakulása, az ismertté vált és a bűnügyi statisztika által rögzített adatok alapján – ugyancsak az utóbbi 10 év távlatában – azt mutatja, hogy a 10 év első 5 évében 2.300–2.500 között, míg az utóbbi 5 évben 2.600–3.300 között mozgott, azaz kisebb ingadozásokkal, de fokozatosan emelkedő tendenciát mutat. Ennek dinamikája az utóbbi 5 év alatt 26 %-os.

Ugyanakkor az előbb jelzett számszerű ingadozás, illetőleg növekedés ezideig nem eredményezett érdemleges változást az általuk jellegzetesen elkövetett bűncselekményekben való részvétel arányain. Ily módon a gyermekkorú elkövetők 92–93 %-a – 10 éve stabilan – vagyon elleni, 7–8 %-a pedig egyéb bűncselekményeket valósít meg. Ezek közül gyakorisági sorrendben 3–4 %-a személy elleni, 2–3 %-a egyéb (pl. tiltott határátlépést, garázdaságot), s 1–2 %-a pedig közlekedési bűncselekményt valósít meg.

A vagyon elleni bűncselekmények belső tagozódása azonban – egyes kiemelt bűncselekmények folytán – arányainál fogva is fokozottabb figyelmet igényel. A gyermekkorú elkövetőknek valamivel több mint egyharmada a társadalmi tulajdont, s jóval több mint fele a személyek javait károsítja úgy, hogy 33–35 %-uk kifejezetten *betöréses lopással* és *rablással* valósítja meg a bűncselekményt. A rablással – majdnem kizárólag csak magánszemélyek sérelmére – véghezvitt vagyon elleni bűncselekmények mögött azonban nem magas szám, évenként 80–110 gyermekkorú elkövető van, de e számok dinamikájához az is feltétlenül hozzátartozik, hogy a vizsgált 10 év alatt háromszoros a növekedés aránya.

Nem ennyire dinamikus, de évente szintén növekvő a *rongálást* elkövető gyermekkorúak száma; a 8–10 évvel ezelőtti 150–200-as abszolút szám az utóbbi években már meghaladta a 300-at, s 1983-ban – az összes gyermekkorú elkövetőnek több mint 10 %-ával – megközelítette a 400-at.

Harmadik kiemelt bűncselekményként említtem meg a statisztikai adatgyűjtésben az úgynevezett „egyéb” bűncselekmények közül a *garázdaságot*, amelyben a gyermekbűnözés dinamikája a legerősebb: a vizsgált 10 év alatt az első 5 évben mérsékeltebb, az utóbbi 5 évben pedig intenzív növekedés tapasztalható. Összességében 4–5-szörösére emelkedett a garázdaságot elkövető gyermekkorúak száma, de ezek mögött sem magasak az abszolút számok, inkább a tendencia igényel figyelmet.

A gyermekkorúak által elkövetett emberölések százalékos aránya alig mérhető, de gondolom, hogy az alacsony abszolút szám is lehet megdöbbenítő: a vizsgált 10 év alatt 12 gyermekkorú befejezett emberölést követett el.

A gyermekbűnözés igazi arculatát, legalapvetőbb jellemzőit, de főleg a jelenlegi tendenciáiból következtethető perspektíváját akkor láthatjuk a legrealisztikusabban, ha az elkövetési módokat, de úgy is mondhatom, hogy a véghezviteli magatartásformákat, s azok változásait is szemügyre vesszük.

Eszerint: az összes gyermekkorú bűnelkövető 48–50 %-a, tehát fele kifejezetten személy vagy dolog elleni erőszakkal valószínűleg a bűncselekményt, lényegében minden enyhülésre irányuló tendencia észlelhetősége nélkül. Ez a mentalitás rövid távon a fiatalkori, hosszabb távon pedig a felnőttkori bűnözés várható alakulásának, valamint társadalmi veszélyessége fokozódásának vetíti előre – legjobb esetben részleges, de a jelenleginél mindenképpen nagyobb figyelmet igénylő – árnyékát.

B/ A gyermekkorú elkövetők területi megoszlása

A 60-as évek végén a gyermekkorú elkövetőknek egyharmada még a fővárosban volt. A vizsgált időszak adatai ezzel szemben most azt mutatják, hogy a főváros részesedése 10 év alatt fokozatosan 8–10 %-ra csökkent, Borsod megye részesedése pedig évről-évre fokozatos növekedést mutat, 1983-ban 13,5 %-os, a megyék között egyedül 10 % fölötti részarányal. Öt követi nagyságrendben Bács, Pest, Hajdú és Szabolcs megye. E területi arányok bizonyos átrendeződése mögött is kétségtelenül felismerhetők demográfiai és a főreferátumban említett egyéb fontos társadalmpolitikai tényezők.

C/ A gyermekkorú elkövetők megoszlása a bűncselekményben résztvevők száma szerint

A gyermekkorúak 70–80 %-a nem egyedül, hanem 2–3 társsal együtt, vagy kifejezetten csoport tagjaként követi el a cselekményt, s az ekövetésnek eme módzata 10 év alatt 60–70 %-os intenzitás-növekedést mutat. Egyidejűleg azt is rögzíti a bűnügyi statisztika, hogy a gyermekkorú elkövetők 0,5–1 %-a galeri tagjaként követi el a cselekményt, ami abszolút számban azonban évente csak 10–15 fő, tehát nem jellemző.

A gyermekkorú elkövetők életkori jellemzője, hogy növekszik a 10 éves, vagy ennél fiatalabb elkövetők aránya.

D/ A gyermekkorú elkövetők családi környezetéről

A közhiedelemmel ellentétben, a gyermekkorú elkövetők 76 %-a, tehát nagy többsége – legalábbis a bűnügyi statisztika által rögzített adatok szerint – úgynevezett normál családi körülmények között, szüleivel együtt nevelkedett, amikor a cselekményt elkövette. A családi nevelés belső zavarai tehát egyértelműek. Ez a számarány 10 év alatt azonban enyhe csökkenés felé tendál, (79 %-ról fokozatosan 73 %-ra), ami együtt jár azzal, hogy növekszik a bűnözésben az elvált, vagy özvegy szülő által nevelt gyermekkorú elkövetők száma. Ebből azonban megint csak érdemes kiemelni – a főreferátumban is említett magyarországi válási arányok növekedéséhez kapcsolva – azt a tendenciát, ami az elvált szülő nevelése alatt álló gyermekkorú elkövetők számának ugyancsak intenzív növekedésével hívja fel magára a figyelmet, amennyiben ennél a kategóriánál 10 év alatt az elkövetők száma közel megkétszereződött.

Még plasztikusabb jellemzője a gyermekkorú elkövetők szülői hátterének az a néhány adat, miszerint 75–80 %-uk, tehát nagy többségük szülei segéd- és kisegítő, vagy kisebb arányban szak-, illetve betanított munkás foglalkozásúak, s ezzel párhuzamosan alacsony műveltségűek. *Mindössze 1–3 % közötti arányt képviselnek* – enyhén növekvő tendenciával – a szellemi dolgozók, vagy vezető beosztású, s ugyanilyen arányt a foglalkozás nélküli szülők gyermekei az elkövetők között.

Szándékosan a „családi környezet” címe alatt teszek említést az ismertté vált gyermekkorú cigány elkövetőkről. A bűnözés helyzetének valóságos megismeréséhez, de különösen tendenciái-

nak vizsgálatához szükségszerűen hozzátartozik e lakossági kategória statisztikai differenciálása és rögzítése, mert a következtetések a megelőzés lehetőségei szempontjából sem indifferensek.

A gyermekbűnözésben a cigánygyerekek részvételére – különösen az összlakossági számarányukra tekintettel – kiemelt figyelmet kell szentelni. Egyrészt azért, mert az összes gyermekkorú elkövetőnek már közel egynegyede cigánygyerek, s részvételi arányukban az utóbbi 5 év alatt megközelítően 50 %-os növekedés észlelhető, másrészt azért, mert részvételük éppen a legsúlyosabb, az erőszakos bűncselekményekben dominál.

Súlyosbítja ezt a helyzetet továbbá az is, hogy az esetek jelentős részében az elkövető családjának felnőtt tagjai a háttérből irányítják a kiskorút a bűncselekmények elkövetésében, avagy rákényszerítik annak önálló véghezvitelére.

Ennek pedagógiai összhatásaként, akarva-akaratlanul, a gyermekkorú bűnözői karrierje esetleg egész életére itt alapozódik meg, a családi nevelés legmaradandóbb hatásaként.

Ezt a jövőre nézve is súlyos veszélyhelyzetet az Oktatáskutató Intézet megállapítása szerint növeli az a tény, hogy cigánygyerekek nagy többsége – mintegy háromnegyed része – halmazottan hátrányos településen él, ahol nem kielégítő az óvoda, illetőleg az iskolahálózat, de a meglévők többségének feltételei is igen rosszak, jóval alatta vannak a városokban működő iskolák feltételeinek.

Az iskolaéretlenség miatti felmentések fokozatosan növekvő (évenként 5–6000 feletti) számán belül különösen a cigánygyerekek aránya magas, 15–16 %, emellett pedig a gyógypedagógiai intézményekbe utalt tanulók 40 %-a is cigánygyerek, de több megye egyes településein 100 %-os a jelenlétük a kisegítő iskolában.

Ezekben az intézményekben kevés az esély arra, hogy a társadalmi egyenlőtlenségből fakadó hátrányokat az iskola kompenzálni tudja. Így eleve nagy a veszélye annak, hogy e gyerekek egy része a társadalom perifériájára szorul ..., hogy permanensen újratermelődik körükben az iskolázatlanság, a műveletlenség.

Bízható mégis, hogy egyre többen jutnak el a felső tagozatba és végzik el normál tanköteles életkorban az általános iskolát. (Ez az arány az összes cigány tanköteles 40 %-a, de a túlkorosként általános iskolát végzettek aránya mintegy 50–60 %, szemben a nem cigány tankötelesek 91,4 %-ával.)

Az állami gondozottak bűnözése

A/ Bűnözésük általános jellemzői

Az állami gondozott növendékek nagy többsége a súlyosan veszélyeztetett kiskorúak köréből kerül ki.

Ezért bűnözésük terjedelmének, arányainak, valamint milyenségének számbavétele értékmérő lehet abból a nagyon fontos szempontból is, hogy az őket ellátó, gondozó és nevelő állami intézményhálózat milyen eredményekkel, s főleg milyen hibákkal, mulasztásokkal, avagy tárgyi és személyi gondokkal terhelten gyakorolja feladatkörét.

Az utóbbi 5 évben az állami gondozásban lévő kiskorúak számának bizonyos mértékű csökkenése ellenére (33.000-ről 32.000-re) a bűncselekmények elkövetése körükben többszörösen gyakoribb, mint a gyermek- és fiatalok közötti népesség egészében. (1979-ben 978, 1983-ban már 1197 gyermek- és fiatalok közötti állami gondozott követett el bűncselekményt.)

A bűnözés *terjedelmének* növekedése adott esetben azért különösen figyelemre méltó, mert az állami gondozott bűnelkövetők aránya, valamint részesedése a gyermek- és fiatalok közötti bűnözésben egyébként is tartósan magas szintet ért el.

Ez a nagyobb bűnözési intenzitás egyebek között abban jut kifejezésre, hogy a legutóbbi adatok szerint a fiatalok közötti népesség kb. 1,4 %-os bűnözési arányával szemben az állami gondozottak körében a fiatalok közötti bűnelkövetők aránya eléri a 8 %-ot. Azaz, amíg a fiatalok közötti népességnek kb. 2 %-a kerül állami gondozásba, addig az állami gondozott fiatalok közötti bűnelkövetők részaránya a fiatalok közötti össz-bűnözésben évek óta meghaladja a 10 %-ot.

A bűncselekmények többségét a viszonylag alacsony műveltségű, kevésbé képzett, primitív életvitelű, illetőleg a gyakori szökések folytán, tanuló vagy munkaviszonnyal nem rendelkező növendékek követik el.

Kiemelkedően magas a cigány állami gondozott növendékek bűnözési részesedése, ami azzal is összefüggésbe hozható, hogy az állami gondozásba vételt megelőzően halmazottan veszélyeztetett helyzetben éltek és ennek következtében a beilleszkedés zavarai náluk nehezebben küzdhetők le. (1983-ban az összes állami gondozottnak 40 %-a volt cigány.) Bűnözési intenzitásuk azonban az utóbbi két évben enyhén mérséklődött: a gyermek-

korúaké 42,3 %-ról 39,8 %-ra, a fiataloké 25,8 %-ról 21 %-ra.

Az állami gondozottak bűnözésében is elsősorban a társas elkövetés jellemző, de a gyermekkorúak valamivel gyakrabban követnek el ketten vagy többen bűncselekményt, mint a fiatalok.

Különösen a gondozás kezdeti időszakában intenzív a gondozottak bűnelkövetése.

A gyermekkorúak mintegy 30 %-ánál, a fiataloknak pedig közel 20 %-ánál egy évnél rövidebb idő telt el az állami gondozásba vétel és a bűncselekmény elkövetésének időpontja között.

Tapasztalataink szerint azonban az állami gondozásban eltöltött idő növekedésével sem csökken kellően a gondozottak bűnözése. Az pedig – részben az intézményhálózat munkájának értéke szempontjából – külön figyelmet igényel, hogy a fiataloknak közel 25 %-a már 10 évnél hosszabb időt töltött állami gondozásban, amikor a bűncselekményt elkövette.

Az ilyen növendékeknek a családi környezet iránti vágyakozás mellett rendszerint már fel lehet ismerni valamely felnőtt személyhez – gondozóhoz, nevelőhöz – való érzelmi kötődés hiányát, valamint a szeretet iránti kilátástalanság okozta cinizmusnak igen sok esetben az egész társadalommal szembeni megnyilvánulását. A legcsekélyebb bűnözési arány az állami gondozottak 25 %-át kitevő, nevelőszülőknél elhelyezett gondozottak esetében tapasztalható, ami az össz-bűnözési arányoktól is messze elmarad.

Ebben a növendékek személyi összetétele mellett, az arra alkalmas családi keretek között folyó nevelő tevékenység hatása is nagy szerepet játszik. Az állami gondozásban lévő veszélyeztetett kiskorúak bűnözése megelőzésnek ez a már régen felismert és megbízható, jól bevált módszere – s ennek fejlesztése – nem véletlenül fogalmazódott meg sürgősen bővítendő igényként. Ehhez kapcsolódik még az a további megállapítás is, miszerint az állami gondozottak a nagykorúság eléréséig, általában a csecsemőtthontól a különböző korcsoportos nevelőtthonokon át a munkásszállásig vagy albérletig, számos intézményben nevelkednek, mialatt állandóan cserélődnek – még ugyanazon csoporton belül is – azok a személyek, akik gondozásukkal, felügyeletükkel, nevelésükkel foglalkoznak. Az intézményhálózatnak ez a „szervezettsége” is kifejezetten a tartós érzelmi kötődés ellen ható tényező, aminek hiánya esetenként a bűncselekmény elkövetését elősegítő körülményként is értékelhető, s ezt a fiatalok gyanúsítottak ügyészi kihallgatása során gyakran észleljük.

Az állami gondozott bűnelkövetők iskolai végzettsége kedvezőbb képet

mutat, mint a többi fiatalok bűnelkövetőé. Ez azzal hozható összefüggésbe, hogy az állami gondozás intézményrendszere pótolja a korábbi beiskolázási mulasztásokat. Ez azonban önmagában még nem tekinthető a bűnözés csökkenését eredményező tényezőként. Az iskolai végzettségre vonatkozó adatok mögött ugyanis gyakran csak kiegészítő iskolai végzettség, gyenge tanulmányi eredmény, igen jelentős mértékű túlkorosság, s ebből eredő nevelői álhumánus, igénytelenség vagy megalkuvás eredményez több osztályról érvényes bizonyítványt anélkül, hogy tulajdonosai a legalapvetőbb írás-olvasás-számolási készség birtokában lennének. Ennek folytán a továbbtanulásra vállalkozók közül sokakat ér kudarc, nem képesek megbirkózni a középfokú – akárcsak szakmunkásiskolai – intézmények követelményeivel, s jelentős, mintegy 20–25 %-uk lemorzsolódik, s utána már nem tanul, de nem is dolgozik. Számára a társadalmi mobilitás a legminimálisabbra szűkül, vagy lezárul.

Egyébként az állami gondozott bűnelkövetők közel 40 %-a részesült valamilyen iskolai rendszerű oktatásban, illetve mintegy 30 %-a állt munkaviszonyban. A fennmaradó 30 %-nak nem volt tanul- vagy munkaviszonya. Ennek kialakulásában azonban nem az intézményrendszer beiskolázási és munkábaállítási mulasztásai, hanem az érintett növendékek huzamosabb, sokszor hosszú hónapokra, avagy évekre terjedő szökései és csavargásai játszottak közre.

A bűnelkövetők nem szerinti összetételében ugyan a fiúk szerepelnek túlnyomó többségben, de megállapítható az utóbbi években mind a gyermekkorúknál, mind a fiataloknál a lánynövendékek arányának növekedése.

A korcsoportos összetétel szempontjából elsősorban a 12–13 éves gyermekkorú, valamint a 14–15 éves fiatalok bűnelkövetők arányának enyhe emelkedése tapasztalható (75 %-ról 77,2 %-ra, illetve 39 %-ról 39,8 %-ra).

Ezek a korcsoportok adják az állami gondozott bűnelkövetők mintegy felét. Bűnözési intenzitásuk fokozódása tehát – különös tekintettel arra, hogy valamennyien iskoláskorúak – a megelőzés oldaláról kiemelt figyelmet igényel.

A bűnismétlés az állami gondozottak esetében évek óta gyakoribb, mint a fiatalok bűnözés egészében. (1982: 20,8 %, illetve 18,7 %; 1983-ban 21,1 %, illetve 19 %.) Rendszerint azok a növendékek válnak bűnismétlőkké, akik hosszabb időn át éltek súlyosan veszélyeztetett helyzetben, s ehhez

képest viszonylag későn kerültek állami gondozásba. Hozzá tartozik a tárgyilagos megítéléshez még az is, hogy jelentős hányadot képviselnek ezek között azok az állami gondozottak, akik javítóintézeti növendékként követtek el újabb bűncselekményt. Ugyanakkor a szabadságvesztést kiállott visszaeső bűnelkövetők aránya az állami gondozottak között magasabb, háromszoros, mint az összes fiatalkorú bűnelkövető esetében (1982: 3,1 %, ill. 0,9 %).

B/ A bűnözés szerkezetének összetétele

Az állami gondozottak bűnözésében is a vagyon elleni bűncselekmények dominálnak. (A gyermekkorúaknál 90 %, a fiatalkorúaknál 70 %.) A vagyon elleni bűncselekmények sorában azonban az állami gondozottak gyakrabban követnek el *betöréses lopást*, mint a nem állami gondozottak. (Nevezetesen 1983-ban az össz fiatalkorúaknak 17 %-a, az állami gondozott fiatalkorúaknak pedig 30 %-a.)

A betöréses lopásokat főként a szökések során szállás és élelemszerzés végett, rendszerint hétvégi házak vagy üzletek sérelmére követik el.

Az erőszakos jellegű bűncselekmények között viszonylag magas arányban fordulnak elő a *rablások* is. Emelkedett a rablást elkövető gyermekkorú állami gondozottak száma (nevezetesen 1982-ben 2,6 %, 1983-ban már 4,6 %).

A fiatalkorúakat illetően is elgondolkodtató, hogy az állami gondozottak gyakrabban követnek el rablást – esetenként útonállásszerűen –, mint a nem állami gondozottak. (1982: 5,6 %; 1983: 4,8 %.)

A növendékek az intézményen belül, illetve egymás sérelmére általában *teszt sértéseket* és kisebb *lopásokat* követnek el.

Ismeretté vált egyik gyermekintézményben olyan terrorszerű cselekmény is, amikor a fiatalkorú elkövető hónapokon át rettegésben tartotta és anyagiilag zsarolta sértett növendéktársait, mert azok bejelentés esetén nem reméltek védelmet az intézettől.

Az élet elleni bűncselekményekben évek óta alacsony az állami gondozottak részesedési aránya. Az utóbbi két évben egy állami gondozott követett el emberölést.

III.

Néhány összefüggés és következtetés

A gyermek- és fiatalkorúak bűnözésének a főreferátumban, valamint az én előadásomban ismertetett tényei és tendenciái már évek óta ismertek. Egyre gyakrabban halljuk a közvéleményben, de mondjuk magunk is, hogy az ifjú korosztályoknál tapasztalt deviancia nemcsak mennyiségében, de fokozódó durvulásánál fogva minőségében is olyan társadalmi jelenség, ami egyre aggasztóbb, s egyre jobban sürgeti a fokozottabb és határozottabb állami, valamint a jelenleginél szélesebb körű társadalmi beavatkozást.

Az ismert tények és bővülő negatív tendenciák ellenére is feltehető azonban a kérdés: egy adott társadalmon belül melyek azok a legalsó mennyiségi és minőségi határok, amikortól kezdve már társadalmi méretű jelenségről indokolt beszélni és társadalmi méretű küzdelem szervezése szükséges?

Nem akarom szépíteni a gyermek- és fiatalkorúak bűnözésének helyzetét, még kevésbé annak perspektíváit, de ha történelmi szemlélettel és tényleges társadalmi arányaival vesszük szemügyre, akkor mégiscsak azt kell látni, hogy még a saját népességcsoportjukon belül is mindössze néhány százalékos arányt képviselnek a bűnelkövetők, s ugyanennek a népességnek 94–96 %-ával nincs alapvető gondja a társadalomnak.

A vészharang kongatása tehát helyenként és időközönként eltűzött, mert a kongatók a tárgyilagosságot gyakran mellőző, az eseti és nem tömeges jelenségekről pedig indokolatlanul általánosító és borúlátó helyzetképet festenek.

Meggyőződésem szerint társadalmunknak ma a legalapvetőbb gondja nem a gyermek- és fiatalkori bűnözés általam is részletesen bemutatott mennyiségi és minőségi romlása, hanem azok a valóban társadalmi méreteket öltő zavarforrások, amelyek a mai magyar társadalmat tartósan jellemzik, s amelyek elsősorban az ifjú korosztályok bűnözése növekedésének és széles körű táptalaját képezik.

Közismert tény már az a társadalomtudományi kutatás, amelynek megállapítása szerint Magyarország lakosságának mintegy 15–20 %-a, azaz másfél-két millió állampolgára hátrányos, vagy halmazottan hátrányos helyzetben él.

Ez a helyzet az elmúlt évtizedek alatt alakult ki. E népesség intenzív szaporulata eredményezte az 1970-es évek közepére-végére azt a *demográfiai robbanást, amelynek szociális minősége jóval a társadalmi átlag alatt van, s ahonnan – az előadásom során már említett okok miatt – alig tud ki-mozdulni.*

Az is ismert adat, hogy Magyarországon 3–500 ezerre tehető azoknak az állampolgároknak a száma, akik valamilyen fokon az alkohol nyomasztó hatása alatt állnak.

A gyámügyi statisztikák igazolják, hogy a veszélyeztetett kiskorúak száma a 70-es évek végétől ugrásszerűen megnövekedett (a hivatalos nyilvántartás szerint 100.000 körül, a valóságban ennek a kétszerese), s ezek egyharmadát szüleik kifejezetten alkoholizmussal veszélyeztetik, amely legtöbbször anyagi veszélyeztetettséggel is ötvöződik.

Oktatásügyi statisztikák és tudományos kutatások szerint a felszabadulás óta eltelt négy évtized ellenére hazánkban a dolgozó életkorban lévők közel egyötöde nem végezte el az általános iskolát. A jelenlegi oktatási rendszerünkben pedig az általános iskolai tanulók 25 %-ánál nem jár eredménnyel a képességfejlesztés és pozitív személyiség-alakítás, aminek következtében mintegy 300.000 tanuló nem sajátítja el a szocializációhoz elengedhetetlenül szükséges képességeket.

Ugyancsak növekvő méretei tapasztalhatók a mentális zavaroknak, de ezen belül különösen a legfiatalabb korosztályokat is tömegesen érintő *neurózis* terjedésének, amelynek közvetlen negatív hatásai a tankötelezettség teljesítésénél is mérhetőek.

Ezek a már felsorolt jelenségek egymással is szoros összefüggésben vannak, gyakran fedik is egymást, de kétségtelen, hogy kihatással vannak a főreferátumban részletesebben említett válások aránynövekedésével, illetőleg nemzetközi összehasonlításban is élenjáró, szomorúan magas szintjével.

A teljes foglalkoztatottság jelentős szocialista vívmány, egyik visszatükröződése a női egyenjogúság – legalábbis a munkához való jog tekintetében megnyilvánuló – realizálódásának. De vajon felmértük-e össztársadalmi hatásában azt, hogy ennek a társadalom számára milyen vadhajtásai, nem kívánt következményei vannak? Például az, hogy egy kétgyermekes – tehát négytagú – családot ma egy egyedül kereső férj – apa – nem képes eltartani. A dolgozó anya számára tehát nemcsak jog, hanem egyben kényszerpá-

lya is, hogy dolgozzék, ha nem akarja gyermekeit a hátrányos helyzetűek, az anyagilag veszélyeztetettek gyámhatósági névsorába felírni. Még inkább igaz ez a három, vagy többgyermekes családokra, ahol a dolgozó anyák többsége a bölcsőde – óvoda – iskola közötti feszült rohangálás után már reggel idegesen jelenik meg munkahelyén, s miután a napi munka befejeztével ugyanezt megismétli, otthon már alig, vagy semmi ideje és türelme nem marad a család ellátása után, a társadalom által is természetesen elvárt anyai funkciók gyakorlására, például a serdülőkorú gyermekeivel való meghitt beszélgetésre, avagy az óvodai-iskolai, baráti környezeti konfliktushelyzetek megoldásának elősegítésére.

Az ilyen kiskorúaknak – amikor bűncselekményt követnek el – a kriminológia nyelvezetére átfordított gyanúsítottkénti nyilatkozatát „a családi nevelés hiányosságai” elnevezésű rovatba bejegyzett strigulával honorálja az eljáró rendőr vagy ügyész. E rovat adatainak összesítéseként évente eléggé elrettentő adatokat kap kezébe az okkutató kriminológus arról, hogy a szocialista társadalom prototípus – azaz dolgozó – szülője, elsősorban az anya, mennyire hiányosan neveli gyermekeit. De hogy miért, s mi miatt, arra már nincs kérdésfeltevés, de a távolabbi jövő szülőinek és gyermekeinek szerencséjére – már tudjuk.

Nem véletlen tehát, hogy ismét – a felszabadulás óta immár harmadszor – *demográfiai mélyponton vagyunk*, mert társadalmunk fejlődésének négy évtizede alatt kialakult eme szerkezete a családokat nem ösztönzi a társadalmat megújító és fenntartó szaporulatra. Akiket pedig legutóbb a 70-es években arra ösztönzött, azoknak nagy többsége – úgy néz ki – nem kíván a jogosultságaival azonos mértékben részt venni a nemzeti jövedelem termelésében, de annál inkább a munkaerülő ügyeskedésben, az alkoholizmusban és a bűnözésben.

Mindezekből azt a végkövetkeztetést szeretném levonni, hogy most, amikor már bőséges és megbízható mennyiségi és minőségi információkkal rendelkezünk a visszaszorításra és netán megelőzésre ítélt társadalmi problémáinkról, azt is őszintén be kell látnunk, hogy ezek megelőzésére alkalmazott eddigi módszereink jelentős része csak olyan jóindulatú felületkezelése volt e társadalmi bajainknak, amelyek során – orvosi nyelven kifejezve – sohasem jutottunk el a gyökér kezeléséig, ezért ezektől a hagyományos módszerektől a kialakult, s társadalmi méreteiben nyomasztó tények és tendenciák megállítása a jövőben sem várható, eredményes megelőzése pedig még kevésbé.

Megítélésem szerint kizárólag olyan társadalmi méretű és mélységű gazdasági és szociálpolitikai, valamint oktatás- és művelődéspolitikai intézkedé-

sek logikusan egymásra épülő sora hozhat tényleges megoldást, amelyben legelső sorban a családot, mint a szocialista társadalomnak is legalapvetőbb sejtjét kell gazdaságilag és szociálisan érdekeltté tenni abban, hogy valamennyi tagjának egyéni boldogsága, érvényesülése lehetősége és a család harmóniája legyen a társadalom újratermelésének mozgó rugója, s ezen keresztül a társadalmi bajok keletkezése megelőzésének biztos és elsődleges forrása.

Ha a családok alapvető anyagi gondok nélkül tudják nevelni gyermekeiket, s ebben az anyai hivatás gyakorlását nem gátolják mindennapi megélhetési gondok s abból eredő állandó feszültségek, akkor a család visszanyeri azt az alapvető szerepét, hogy a maga melegével és meghittségével olyan érzelmi kapcsolatokat teremtsen minden tagja számára, amelyben a biztonságérzet és összetartozás, a testvérek és szülők szeretete, s mások tiszteletére nevelés — az iskola segítségével is — nemcsak kirekeszti, de alapjaiban előzi meg azokat a társadalmi méretű gondokat, amelyekkel most farkasszemet nézünk.

Dr. Túrós András (rendőrezredes, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Rendőrfőkapitányság vezetője)

A gyermek- és fiatalkorú bűnözés jellemzői Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Mi borsodiak örülünk annak, hogy e fontos téma napirendre került, azért is, mert olyan megyében ülésezik a Társaság, ahol a bűnözés, a fiatalkorú bűnözés eltérő az országos átlagtól.

A téma aktualitását külön kiemeli, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága az elmúlt hónapban tárgyalta a magyar ifjúság helyzetét és határozatával iránymutatást adott az egész társadalomnak az ifjúság neveléséhez.

Mielőtt a fiatalkorú bűnözésről részletesebben szólnék, indokoltnak tartom, hogy röviden vázoljam a megye társadalmi, gazdasági szerkezetét és az általános bűnügyi helyzetét.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye az ország egyik legnagyobb megyéje, lakosságának száma 810 ezer fő.

A lakosságunk 9 városban és 374 községben él. Miskolc város lakosságának létszáma meghaladja a 210 ezer főt.

Borsod az ország iparilag legfejlettebb megyéje. Az ipar négy központra koncentrálódik, Miskolc, Ózd, Kazincbarcika, Leninváros.

A megye gazdasága az elmúlt 40 évben dinamikusan fejlődött, több nagyberuházás valósult meg.

Ipari termelésünk az ország 10 %-át adja.

Mezőgazdaságunk is jelentős, 7 állami gazdaság és 92 termelőszövetkezet van a területen.

A megye idegenforgalma elmarad más megyék idegenforgalmától, de jelentősnek tartjuk a belföldi túrizmust. Szép számban érkeznek hozzánk csehszlovák és lengyel turisták, akik sajnos nem mindig a megye szépségeivel, nevezetességeivel ismerkednek, hanem bevásárló és üzérkedő túrizmust tapasztalunk.

A lakosság összetételét, kulturális színvonalát az ipari jelleg döntően